

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

“...Ο ισχυρός επιβάλλει όσο του επιτρέπει η δύναμή του, ο αδύναμος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του...”

Μεσούντος του Πελοποννησιακού πολέμου (431–404 π.Χ.), μεταξύ της Αθηναϊκής και της Πελοποννησιακής Συμμαχίας, και παρά την υπογραφή της εύθραυστης Ειρήνης του Νικία, οι Αθηναίοι, το 416 π.Χ., επιτέθηκαν στη Μήλο, μια μικρή αποικία των Λακεδαιμονίων, με σκοπό να την αναγκάσουν να ενταχθεί στην Αθηναϊκή Συμμαχία. Παρότι οι Μήλιοι ζήτησαν να γίνει σεβαστό το δικαίωμά τους να παραμείνουν ουδέτεροι, οι Αθηναίοι, εκμεταλλευόμενοι την τεράστια στρατιωτική τους υπεροχή, κατέλαβαν τη Μήλο, εκτέλεσαν όλους τους ενήλικες άνδρες και εξανδραπόδισαν τις γυναίκες και τα παιδιά, εγκαθιστώντας στο νησί Αθηναίους εποίκους.

Ο Θουκυδίδης, Αθηναίος στρατηγός που συμμετείχε στον Πελοποννησιακό πόλεμο και εξορίστηκε από τους πολιτικούς του αντιπάλους, αφιέρωσε τον χρόνο του στην έρευνα και καταγραφή του πολέμου. Το έργο του έθεσε τα θεμέλια της επιστημονικής ιστοριογραφίας. Εισάγοντας τη μέθοδο της ιστορικής αιτιότητας, παρουσιάζει ως βαθύτερη αιτία του πολέμου την άρνηση των Αθηναίων να χρησιμοποιήσουν τη λογική στις σχέσεις τους με τους άλλους και την επιμονή τους να επεκτείνουν διαρκώς την ηγεμονία τους, βασιζόμενοι στη στρατιωτική και οικονομική τους ισχύ — κάτι που οι Σπαρτιάτες, ως αντίπαλο δέος, δεν μπορούσαν να αποδεχθούν.

Στο απόσπασμα που θα απαγγελθεί, γνωστό ως «Ο Διάλογος Αθηναίων και Μηλίων», σε μια μορφή που θυμίζει τραγωδία ή πλατωνικό διάλογο, αποτυπώνεται η αντιπαράθεση του δικαίου έναντι της ισχύος. Αν και ο Θουκυδίδης δεν εκφράζει ρητά προσωπική άποψη, υπαινίσσεται ότι η στάση της Αθήνας χαρακτηρίζεται από ωμότητα, κυνισμό και αλαζονεία.

Αθηναίοι: «Αφού ξέρουμε —και ξέρετε— πως, κατά την ανθρώπινη λογική, μπορούμε να μιλάμε για δίκαιο μόνο όταν τα δύο μέρη έχουν ίση ισχύ· και ότι οι ισχυροί πράττουν ό,τι τους επιτρέπει η δύναμή τους, ενώ οι αδύναμοι υποχωρούν και το αποδέχονται».

Μήλιοι: «...να αναγνωρίσετε ότι για όποιον βρίσκεται σε κίνδυνο, ό,τι είναι γι’ αυτόν ευνοϊκό και πρόσφορο μπορεί να θεωρηθεί και δίκαιο...».

Ο διάλογος αυτός είναι ένας πόλεμος με λέξεις.

Λίγους μήνες μετά τη σφαγή της Μήλου και πριν από την εκστρατεία στη Σικελία, τον Μάρτιο του 415 π.Χ., παρουσιάζονται οι «Τρωάδες» του Ευριπίδη στο θέατρο του Διονύσου, κατά τη διάρκεια των Μεγάλων Διονυσίων στην αρχαία Αθήνα. Μετατρέποντας το ιστορικό βίωμα σε τέχνη, οι τραγικοί ποιητές επηρέαζαν βαθιά τους Αθηναίους: δεν στόχευαν μόνο στη γνώση, αλλά κυρίως στη συμμετοχή μέσω του συναισθήματος.

Ο Ευριπίδης, ένας από τους τρεις μεγάλους τραγικούς ποιητές, έζησε την νεότητα του στον χρυσό αιώνα του Περικλή, αλλά γέρασε μέσα στα χρόνια του Πελοποννησιακού πολέμου, χάνοντας μάλιστα έναν από τους γιους του. Στο επίκεντρο των «Τρωάδων» βρίσκονται οι γυναίκες των ηττημένων Τρώων — μητέρες και χήρες. Η άλλοτε βασίλισσα Εκάβη, η Κασσάνδρα, η Ανδρομάχη με τον μικρό Αστυνάκτα, και η Ελένη, κατηγορούμενη ενώπιον του Μενελάου.

Το έργο καταλήγει με την αναχώρηση των ελληνικών πλοίων: οι νικητές στρατηγοί μοιράζονται τις Τρωαδίτισσες ως παλλακίδες και πυρπολούν την Τροία. Ο Ευριπίδης αναδεικνύει το ηθικό κενό του νικητή και τη ματαιότητα του πολέμου, μέσα από το σπαρακτικό μοιρολόι της Ανδρομάχης για το νεκρό παιδί της, το θάρρος και την αξιοπρέπεια της Εκάβης.

Εκάβη: «...Και τι να γράψει ο ποιητής πάνω στον τάφο σου; Οι Αργείοι κάποτε, από φόβο, σκότωσαν τούτο το παιδί...»...«Άμυαλος όποιος χαίρεται, νομίζοντας την ευτυχία παντοτινή. Σαν τον άστατο άνθρωπο είναι η καλοτυχία· εδώ κι εκεί πηδάει — κανείς δεν μένει ευτυχισμένος ως το τέλος».

Ίσως αυτά τα λόγια να μας αφορούν ακόμη. Σας καλούμε σε έναν διάλογο για την αυθεντία και τον αυταρχισμό — στη σκηνή της ιστορίας και της σύγχρονης πραγματικότητας.

Μαρία Δανιήλ